

Benedek Elek:
BABSZEM JANKÓ

Babszem Jankóról mondok mesét, gyerekek. Arról az ici-pici Babszem Jankóról, aki akkora volt, mint az öklöm, még annál is kisebb, talán bizony éppen akkora, mint egy babszem. Vagy mit gondoltok: nagyobb volt egy babszemnél? Kötve hiszem, mért hívták volna akkor Babszem Jankónak?

Hej, gyerekek, ha láttátok, ha hallottátok volna, mennyit búslakodott, mennyit epekedett a Jankó édesapja, édesanyja, bizony megesik rajtuk a szívetek! Min búslakodtak, min epekedtek? Azon búslakodtak, azon epekedtek szegények, hogy Jankó már tizenöt esztendő s uhanc volt s még sem látszott ki a földből. Hiszen, jó hogy megél, amíg ők élnek, de mi lesz vele, ha ők meghaltak?! Csak egy kicsi szélfuvintás kell neki, s ha nincs, aki rá vigyázzon, nyoma sem marad a csöpp teremtésnek.

Hanem higgyétek el nekem, gyerekek, hogy minél kisebb volt Jankó, annál jobban szerette édesapja, édesanyja. Csudák csudája, abban az ici-pici testeskében annyi ész volt, hogy egy óriásnak is elég lett volna. Vitte is Jankót az édesapja mindenüvé, amerre csak járt. Elvitte egyszer a többek közt a mezőre is, szántóba. Jankó hajtotta az ökröket, az apja megfogta az eke szarvát. – Az ökrök nem látták ugyan, hogy ki hajtja, de hallották ám az ostor-sittyegést – sitty, satty, sitty satty! s serényen mendegéltek elébb-elébb. Az ám, de egyszerre csak félbe kellett hagyni a szántást, mert omlani kezdett a záporosó, mintha csak dézsával öntötték volna. Szerencsére ott volt a barázda mellett egy nagy labodalevél s Jankó egy szempillantásra alatta termett. Hullhatott az eső, egy csöpp sem érte Jankót. Bezzeg hogy nem érte! Hát mikor az egyik ökör hirtelen arra fordult, s hamm! bekapta Jankót a labodalevéllel együtt! No, akkor aztán igazán nem félhetett az esőtől.

Na! A záporosó sem tart a világvégéig, vége szakadt ennek is.

– Hé, Jankó! – kiált a szegény ember, bújj ki a labodalevél alól, folytassuk a szántást.

Hiszen kiáltozhatott, nem volt ott sem Jankó, sem labodalevél. Ott volt mind a kettő a Kajla ökör hasában.

Haj, Istenem! sírt, jajgatott a szegény ember, jajgatásával kicsődítette az egész falu népét, s tűvé is tettek minden barázdát, minden rögöt, de mindhiába, híre-nyoma sem volt Jankónak. Akár csak a föld nyelte volna el. Hazament nagy búsan, nagy keserves sírással a szegény ember s hát amint belép az udvarra, egyszerre csak ezt hallja:

*Édesapám, üttesse meg a Kajlát,
Mert különben engem soha meg nem lát!*

Csak néz, csak néz a szegény ember nagy álmélkodással s azt hiszi, hogy bizonyosan a füle cseng. Már minek üttetné meg ő azt a drága ökröt!

Dehogy ütteti.

Elmúlt a nap, elmúlt az éj, s Jankó még mindig a Kajla hasában volt. De már most csakugyan megunta a szállást és az ostorkája nyelvével (mert azt is elnyelte volt a Kajla) elkezdte döfödni az ökör hasát, ahogy csak tőle kitellett. – A Kajla sem vette tréfára a dolgot, s uccu neki, vesd el magad! – a kertből, ahol legelészett, elébogárdzott az udvarra, éppen az ajtó elé. Jankó megint elkezdette kiabálni:

*Édesapám, üttesse meg a Kajlát,
Mert különben engem soha meg nem lát!*

A szegény ember csak álmélkodott erre a beszédre. Hitte is, nem is, hogy a Kajla hasából jön a beszéd. Aztán még komolyabbra fogta Jankó a beszédet. Megint kikiabált a Kajla hasából:

*Édesapó! Hallja?
Jankó vagy a Kajla!?*

Na de már most csakugyan rájött a szegény ember, hogy Jankó az ökör hasába került. Mit csináljon? Nagy kár az szegény embernek, ha meg kell üttetni az ökrét, de csak nem engedheti, hogy elveszzen az édes gyermeke. Mindjárt mézáróst hivatott s megüttette a Kajlát. – Az ám, de mit ért vele, ha eladta a belét egy szegény asszonynak. Pedig ebben volt ám Jankó! Már most ökör sem volt, Jankó sem volt. Mire eszébe jutott a szegény embernek, hogy milyen nagy bolondságot követett el, akkorra már a szegény asszony kint járt a réten s ott a folyóvíz partján neki fogott, hogy kitakarítsa a szegény Kajla belét. Éppen egy hurkaszálat öblögetett, amikor valaki csak nagyot visít:

*Hallja-e kend, nénémasszony!
Engemet ne fojtogasson!*

– Jaj, jaj, szent Kleofás! – sikoltott a szegény asszony –, bizonyosan ördög bújt a hurkaszáiba, s ijedtében a hurkát Jankóval együtt köröszkül dobta a folyóvíz túlsó partjára.

Jankó éppen talpra akart ugrani nagy nevetéssel s hát – halljatok csodát! – éppen akkor kullogott arra egy éhes farkas, s hamm! Bekapta Jankót ostorostúl, mindenestől.

Na de már eddig még csak megjárta tréfának, hanem most már igazán mérgelődött Jankó. Hát azért üttette meg az édesapja azt a drága jó Kajlát, hogy most egy éhes farkas gyomrába kerüljön, és ott vesszen el! Olyan nincs! Mondtam már, gyerekek, hogy bab-szemnyi volt Jankó, de annál nagyobb benne az ész, meg a virtus. Nosza, ahogy csak az ici-pici vékonyka karja győzte, elkezdette szurkálni a farkas hasát is, épp ahogy a Kajláját. Azalatt pedig, amint szurkálta, még egyre azt is kiabálta:

*Fusson minden kecske, juh,
Jön a farkas, ujjujú!*

Hajh, megijedt a farkas, de mennyire! Mi az ördög üthetett a hasába!? Bezzeg, hogy nem tudta elképzelni. Futott, mint a sebes szélvész s talán kifutott a világból, ha nem találkozik egy medvével. Kérdi a mackó:

– Hová szaladsz, farkas komám, hiszen senki sem kerget ám!

– Jaj, dehogy nem, medve komám – felelt a farkas. – Bizony mondom neked, hasamba bújt az eleven ördög-bördög, egyre dőf meg szurkál s veszettül kiabál. Jaj, de nagy baj, jaj, jaj, jaj! De meghálálnám annak, aki ettől megszabadítana.

– No lám – szólt a mackó –, ezen ugyan egyet se búsulj. Gyere csak a róka komám-asszonyhoz, most egy esztendeje, belőlem is kikergette az ördögöt.

El is mentek róka komámasszonyhoz, aki egy vénséges vén banya volt, tán kétszáz esztendőnél is idősebb. Szegény banya! Három lábára sánta volt, a negyedik eltörve, az egyik szemére vak, a másik meg kiütve – no hiszen, keserves volt ránézni is.

Köszönnek a róka komámasszonynak:

– Adjon Isten jó napot, róka komámasszony.

– Hozott Isten, medve koma, farkas koma. Hát mi baj hozott ide?

Elmondja a farkas nagy ügyét-baját, s hát bizony a róka komámasszony is csak egyre csavarintgatta a fejét. Azt mondta:

– Na, farkas komám, megöregedtem, a kenyerem, akarom mondani tyúkjaím javát megettem, de még ilyen ördögös esetet nem hallottam. Hanem próbáljuk csak: tátsd ki a szádát:

Hiszen éppen az kellett Jankónak is. Ahogy a farkas kitátotta a száját, világosság áradt be a torkán s Jankó kezdett a mélységből kifelé botorkálni. Éppen a toroknyílásig ért, mikor hallja, hogy a róka komámasszony egyre hívogatja:

*Ördög-bördög, gyere ki,
Apád, anyád ide ki.*

– Áhá! Hát ördögnek hisznek engem – gondolta magában Jankó, most már nem megyek ki addig, míg a kívánságomat nem teljesítik. Azt felelte, hogy ő bizony nem megy ki, még ha az egész nemzetsége odakint van is, olyan jól érzi magát a farkas koma gyomrában. Ígértek neki mindent: aranyat, ezüstöt. Jankó azt felelte: nem kell neki sem arany, sem ezüst, de ha megfogadják, hogy elvezetik a növesztő forrásvízhez, akkor kijön. Hiszen a szegény farkas elvezette volna a világ végére is, csak hogy nem tudta ám, hol van az a növesztő forrásvíz. De tudta a róka komámasszony. Abban egyeztek meg, hogy a róka komámasszony a medve hátára ül, s majd elkalauzolja őket. Erre aztán Jankó kiugrott a farkas torkából s egyenest felugrott a hátára. Medve, farkas, róka, mind a három nagy szemeket meresztett, hogy: hát ilyen csöppek az ördögök? Bizony Isten, elszégyellték magukat, de most már meg kellett tartani a szavukat s vitték Jankót a növesztő forráshoz. Sűrű rengeteg erdőben volt ez a forrás, gyerekek. Kőszikla oldalából bugyogott ki, de csak egyszer egy napon, amikor az áldott nap az égnek éppen a kellős közepére ragyogott. – Ebben a pillanatban Jankó ivott egy kortyot, s ki látott ilyent! – egyszeribe szép nagy szál legény lett belőle.

Ez volt csak az igazi öröm. Hát még otthon volt csak nagy az öröm, mikor Jankó hazakerült. Hanem az is igaz, hogy eleinte sem az édesanyja, sem az édesapja, sem a testvérei nem ismertek rá. Hetvenhétyszer is megesküdött szegény Jankó, mégsem akarták elhinni. Hanem Jankó kifogott valamennyin. Egyszerre csak elkezdte mondogatni:

*Édesapó, hallja!
Jankó vagy a Kajla!?*

S hozzá még elővette a kis ostorkáját s pattogatott vele, hogy csak úgy csengett belé az udvar. Ekkor aztán igazán ráismertek. Csaptak is olyan vendégséget, hogy híre ment hét vármegyére. Tál, tányér elég volt, étel, ital kevés volt, de azért minden jól volt. Jól bizony!

Itt a vége, fuss el véle!